

SİYASET VE DİL

PROF. DR. ŞERİF AKTAŞ*

Siyaset ve Dilin Ortak Kaynağı

Siyaset ve dil kelimeleri anlam ve kullanım bakımlarından birbirlerinden uzak görünmelerine rağmen son derece iç içe girmiş kavram ve etkinlikleri karşılamaktadırlar. Her ikisi de insanlığın başlangıcından günümüze uzandığı varsayılan bir sürede, devamlı bir oluş hâlini yaşarlar, ancak belli ve değişmez bir forma kazanmazlar; başta insani bilimler olmak üzere her türlü beşerî etkinliğin oluşmasında ve gelişmesinde önemli rol sahibidirler. Çünkü topluluk hâlinde yaşama mecburiyetinde kalan ilk insan grubu birbiriyle anlaşmak için dilin temeli olan anlaşma yeteneklerini kullanmış olmalıydılar. Aynı grubu meydana getiren insan tekleri arasında fiziki güç ve yetenek farklılıkları sebebiyle doğal bir iş bölümünün varlığını düşünmek pek zor değil. Yani düşünen ve yöneten, dinleyen ve yönetilen olmadan insanların grup hâlinde bir arada yaşaması düşünülemez. Birlikte olmak- ister anlaşarak isterse yaşama içgüdüleriyle gerçekleştiği kabul edilsin- dil ve siyaset aracılığıyla gerçekleşmiştir denilebilir. Her an kendini yenileyerek varlığını sürdüren oluş hâlindeki akış, birlikte yaşamın ve anlaşmanın şartlarını ve yapısını yeniden oluşturur. Bu devamlı oluş hâlindeki akışın tarihi hakkında incelemeler yapılabilir. Çünkü bütün geçmiş, bu akışın farklı görünüşlerini ve malzemelerle dikkatlere sunmaktadır. Ancak akış hâlindeki oluş gerçekleşmeden ne olacağını söylemek tahminleri, niyetleri ve temennileri dile getirmenin ötesine geçemez. Bunun için siyasetin ve dilin gelecekte alacağı şekli önceden belirlemek, insanın ve zamanının doğasını dikkate almadan fikir ileri sürmektir. Çünkü siyasette ve dilde, olay ve görünüşleri de-

* GÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

termine eden faktörler her an değişen zamana bağlıdır. Bu iki disiplin de psikik varlık olan insanın, kendi varlık şartlarından hareketle, beyin ve irade gücüyle oluşturduğu kültür alanı içinde yer alırlar; az önce belirttiğimiz gibi, bu alandaki diğer disiplinlerin oluşmasında da rol sahibidirler. Dili ve siyaseti pozitif bir metotla incelemeye kalkmak, sözü edilen bu etkinlikleri akış hâlindeki oluştan koparıp onları madde hâline getirmek için gayret sarf etmek demektir. Bu da mümkün değildir. Bunun için dil ve siyaset ile ilgili olay ve olgular açıklanmaz, anlaşılır ve yorumlanır. Her siyasi görünüş ve etkinlik gibi dil ile ilgili her söz ve davranış da aynı bağlamda bir defa ortaya çıkar, bunları laboratuvar şartlarında tekrar etmek mümkün değildir. Sözü edilen etkinlikler, geçmişten geleceğe geçiş anında gerçekleştirmeleriyle de dikkati çekerler. Bunlardan birine anlaşma sanatı ve etkinliği, diğerine de yönetme sanatı ve etkinliği demek yerinde olur. Bu, güzel sanat olarak değerlendirilmeyen sanat etkinlikleri duruma, zamana, mekâna göre yeni görünüşler ve değerler kazanarak yalnız siyaset tarihinin değil kültür ve medeniyet tarihinin gelişip zenginleşmesini sağlamaktadırlar. Bunlardan dil, yalnızca bir iletişim aracı değil insan kimliğinin oluşmasını sağlayan asli unsurdur. İnsanlar dille düşünür, dille sevinir, dille ağlar, dille küfreder ve dille siyaset yaparlar. Onlar bireysel ve toplumsal kimliklerini dille oluştururlar. İç dünyalarını dille şekillendirirler. Dildeki sıkıntı ve kargaşa beyindeki ve kalpteki sıkıntı ve kargaşanın bazen sebebi bazen de görüntüsüdür denilebilir. Değerler dünyası da madde âlemi de dille inşa edilmiştir. Bir an için varlığıyla övündüğümüz medeni dünyadan dille gerçekleştirilen insan başarılarını olmadığını farz edelim. Her şey, bir kâğıt kulenin yıkılışı gibi, art arda çöker ve yıkılır. Biyolojik varlık olarak insan belki arkasındaki birkaç yavrusuyla doğanın sağladığı imkânlarla varlığını sürdürme savaşı verme zorunda kalan güçsüz bir yaratık seviyesine düşer. Onun doğa ve zaman karşısındaki gücü anlaşma yeteneğiyle donatılmış olmasında görülmektedir. Bu gerçeklik, farklı medeniyetlerde ve kültür dairelerinde birbirini tamamlayan veya tekrar eden ifade kalıplarıyla dile getirilmektedir. İnsandaki anlaşma yeteneği işaret, ses, haykırış kademelerinden geçerek dili oluşturmuştur. Bu oluşuma bilinmeyen insani tarihin sindiği sezilmektedir. Aynı anlaşma yeteneği, birlikte yaşamaya, başka kişi ve gruplarla ilişki kurmaya da zemin hazırlamıştır. İnsan olan her yerde ve her zamanda rekabetten gücünü alan mücadele, birlikte yaşama mecburiyetinin gerekli kıldığı anlaşma ile karşılaşmaktadır. Siyaset, tarih boyunca mücadele ve anlaşma dizisini düzenleyen insani güç olarak düşünülebilir. Böyledir de. Bu gücün temeli de insanın anlaşma yeteneğiyle donatılmış olmasında aranmalıdır. Acaba dil ve siyaset aynı temel insani özellikten, yaygın söylenişle varlık şartından mı kaynaklanmaktadır?

Aynı dikkatle siyasete ve siyasi olaylara yaklaşmakta yarar var. Ancak önce siyaset, politika ve yönetim kelimelerinin eş anlamlı olduklarını, kullanıldıkları yer ve kültür ortamına göre yeni ve farklı anlam değerleri kazandıklarını belirtmenin yaralı olacağını belirtmeye ihtiyaç duymaktayız. Biz bu yazıda siyaset kelimesi çevresinde oluşan siyasi bilim, siyasi teori gibi kavramları kullanacağız. Siyasi düşünce ve etkinlikle bilinen en eski dönemlerden beri karşılaşılmaktadır. Ancak siyaset bilimi ve kuramı yakın tarihlerin meşguliyetleri arasındadır. Genel geçer kuralları belirlenmiş bir siyaset biliminden söz etmek iddia olur. Siyasi etkinlik, insanlığın başlangıcından itibaren iktidarı elde etmek ve sürdürmek amacıyla gerçekleştirilen eylem ve düşünceler bütününe verilen addır denilse hata edilmez. İktidarı elde etmek ve sürdürmek bir mücadeleyi sonra da anlaşmayı beraberinde getirir. Her mücadelede en iyi ve en güçlü olan çevresinde yeni bir anlaşmaya zemin hazırlar. Bu, yeni bir anlaşma için, üstünler mücadelesi manzarasını düşündürmektedir. İnsanlarda iktidar savaşı, toplum üzerinde egemenlik kurmayı sağlayacak anlaşmalara zemin hazırlar. İnsan, böyle bir egemenlikten haz duyar. Toplumda düzen ve adaleti sağlama isteği siyaset sanatının varlık sebeplerinden biri olarak gösterilmektedir. Bu da anlaşma varlık şartının hayata hâkim kılınması olarak düşünülebilir.

Siyasette Başarı ve Siyaset Adamı Üzerine

Siyaset sanatında başarılı olmak için vazgeçilemez hususları şöyle sıralamak mümkün: Siyasi etkinlikte bulunan kişi veya grupların inandırıcı olması temel şartlardan ilkidir denilebilir. İkincisi, ortaya konulan problemler ve teklifleri muhataplarla ve geniş kitleyle tartışmak, üçüncüsü varılan son kararın yetkiyle uygulandığını göstermek, gerçekleştirilen işin isabetli olduğunu kabul etmek ve ettirmektir. Bütün bunların önceden belirlenmiş bir kuralı ve kalıbı yoktur. Toplum veya insanları yönetme sanatı ve etkinliğinde başarı veya başarısızlık, sözü edilen etkinliğin gerçekleştiği anda, biyolojik, psikolojik, demografik, coğrafi, kültürel, toplumsal ve ekonomik ve benzeri şartları iyi ve doğru anlama, yorumlama, ifade etme ve değerlendirme becerisinde gizlidir. Siyaset tarihi, bu hükmün doğruluğunu ifade edecek sayısız örnekler sunmaktadır. Yukarıdaki cümleden, uzun hazırlık döneminden sonra akış hâlindeki

Siyaset, tarih boyunca mücadele ve anlaşma dizisini düzenleyen insani güç olarak düşünülebilir.

oluş anında faaliyet gösteren siyaset adamı ve onun gerçekleştirdiği siyasi etkinlik anlaşılmalıdır. Zira siyasi olay, zamanın doğal akışında geçmişle geleceğin buluştuğu anda tarihe yeni ve farklı bir ilmek veya bir halka ilave etmektedir. Siyaset adamı da bu işi gerçekleştiren insandır. Öyleyse siyasi etkinlikte bulunacak kişinin, zamanının getirdiği her türlü imkân ve veriden yararlanması, bunları kişiliğinde bir terkip hâline getirmesi ve dille ifade etmesi gerekmektedir. Bir dili konuşan insanın da benzer bir etkinlik içinde olduğunu hatırlatalım. Siyasi etkinlikte bulunan kişi, insanın kültürel kimliğinin dille gerçekleştiğini ve bu kimlik ile ilişkinin dil aracılığıyla sağlandığını gözden uzak tutmaması gerekmektedir.

Siyaset
adamlarının
dili de kulla-
nımları da
yükledikleri
göreve uygun
olmalıdır.

Her insan, birlikte yaşadığı kişiler arasında kendi ölçüsünde siyasi bir aktör durumundadır. Bu işin doğal hâlidir. Kişinin siyasi etkinliği kendisiyle sınırlıdır. Siyaset işini meslek hâline getirmiş, bazı düşünce veya grupların temsilcisi olmak isteyen insanın durumu farklıdır. O, yalnız kendisi için değil, üstün bildiği değerler ve temsil ettiği insanlar ve gruplar adına siyasi etkinlikte bulunur. Böyle bir insanın yeterli kültür ve zevk birikimine ihtiyacı olduğunu söylemek bile gereksiz. Yani bu kişi, sıradan bir birey değil yaşadığı zaman dilimi içinde kendi toplumunun seçkinleri arasında yer alan biri olarak; hem kendi toplumunun tarihî zaman içinde kazandığı değerler bütününe geleceğe taşıyacak güce ve

yeteneğe sahip bulunmalı hem de zamanın ve yakın geleceğin üstün ve hâkim değerlerini iyi bilmeli, oluş hâlindeki akışın istikametini doğru teşhis edebilecek bilgi ve zevkle donanmış olmalıdır. Böyle bir insanın yetişmesi, mensubu bulunduğu toplumun diliyle zamanın kültür birikimini anlamaya, düşüncede erişilen seviyeyi değerlendirmeye, zevk zenginliğini sezmeye ihtiyaç gösterdiği bilinmektedir. Bütün bunlar, seçilmiş milletvekili ile kendisini elit olarak yetiştirmiş siyaset adamı arasında her ülkede olduğu gibi bizde de farklar bulunduğunu düşündürür. Siyaset adamı, belirtilen özellikleri taşıdığı için, halk tarafından seçilmiş ise önce seçenleri kutlamak gerekir sanıyorum. Kendi toplumunun, gerçek anlamda seçkinlerinin oluşturduğu bir çevrede kültür birikimi, yaşama tarzı, zevk ve anlayışıyla bir seçkin birey olarak hayatını sürdüren siyaset adamının dili kullanımı bir sanat etkinliğine dönüşür. Yüksek kültür çevreleri de geçmişte böyle oluşmuştur.

Siyaset Adamı ve Dil

Her mesleğin bir dili olduğu söylenebilir. Tıp mensuplarının dili, hukukçuların dilinden farklıdır. Sporcuların, şairlerin, işçilerin dili kullanmaları birbirine benzemez. Seçilen kelimeler, söyleyiş tarzları, cümle kuruluşları birbirinden farklıdır. Elbette mesleki diller, aynı dilin bünyesi içinde yer alırlar ve o dilin zenginliklerini dikkatlere sunarlar. Siyaset adamlarının dili de kullanımları da yükledikleri göreve uygun olmalıdır. Onların görevi, az önce ifade ettiğimiz gibi akış ve oluşun birlikte gerçekleştiği anda, kendi kültür miraslarını, zamanının getirdiklerini ve geleceğin ihtiyaçlarını dikkate alarak tarihî oluşuma yaşadıkları çağı temsil eden yeni bir halka ilave etmektir. Böyle bir görevin yerine getirilmesinde, her türlü mesleğin gerçekleştirmekle yükümlü olduğu işlerin hepsinden daha ince bir zevke, kültür birikiminden gücünü alan yücelmiş ve arınmış bir anlayışa ihtiyaç olduğu açıktır. Bunun için siyaset adamının ağızında dil, yaşanan zaman dilimini en yüksek seviyede temsil eden ses ve söyleyişe kavuşur. Bu ses ve söyleyişte mahallî ve yerel konuşmalardan gelen herhangi bir unsura yer verilmez. Seçilen kelimeler, başvuru ifade kalıpları seçkin zümrenin zevk, anlayış ve kültür birikimine uygun düşmeli; her türlü imkân binlikle yoklanıp değerlendirilerek dil, sesi, söyleyişi ve ifade kalıbıyla doğal olarak kristalize olmalı, sanat eseri seviyesine yükseltilmelidir. Türkiye Türkçesinin İstanbul'da konuşulan dili ölçü olması, İmparatorluk döneminde bu şehirde oluşan zevk ve anlayışın konuşma diline yansması sebebiyledir. En güzel Fransızcanın Paris ve Tour' da konuşulduğu söylenir. Çünkü Fransa'yı yönetenler bu şehirlerde yaşamışlardır. Aslında bu incelleme, güzelleşme ve olgunlaşma beyinlerin ve kalplerin yücelmesi, değişmesinin ifadesidir. Seçkin olmadan siyaset adamı olmaya kalkmak geçiş dönemi toplumları için hoş görülecek bir husustur, ancak mahallî söyleyişi sürdürmede ısrar edenlerin aynı hoş görüyle karşılanmaları isabetli olmaz. Zaten dilin güzel ve doğru kullanılmasında da öğretici kitaplardan çok ciddi anlamda aristokratların konuşmalarından yararlanmak gerekir denmektedir. Konuşma anındaki ses, söyleyiş ve tonlamanın konuşan insanın kişiliğiyle ilişkisi ayrı bir konudur. Devlet geleneği

Seçkin olmadan siyaset adamı olmaya kalkmak geçiş dönemi toplumları için hoş görülecek bir husustur. Ancak mahallî söyleyişi sürdürmede ısrar edenlerin aynı hoş görüyle karşılanmaları isabetli olmaz.

olan bir ülkede siyaset adamları elitler arasında kendilerini yetiştirme, zevklerini olgunlaştırma imkânları bulurlar.

Anlama, yorumlama, değerlendirme de dille gerçekleşir. Dil ufku ve becerisi son derece sınırlı kişilerin o dille ifade edilen her hususu anlaması beklenemez. Çok defa dilde anlam nüansta gizlidir. Anlama, temelde bir yorumlama etkinliğidir. Ancak sözün ve ifadenin anlam kâinatını bilmeden ve sezmeden onu yorumlamaya kalkmak, dar bir alana bir büyük şehri yerleştirme çabasından başka bir şey değildir.

Siyaset adamının inandırıcı ve ikna edici olması gerekmektedir. Bunlar da dil aracılığıyla gerçekleşir. Elitlerin konuştuğu kültür dili dışındaki ağız ve lehçelerin imkânlarıyla dinleyiciyi veya muhatabı ikna etme gayretlerinin sohbetlerle gerçekleşen oyun olmanın ötesinde bir değeri olmadığını siyasiler yakından bilirler sanıyorum.

Görülüyor ki dil ve siyaset, anlaşarak birlikte yaşama şartı çevresinde, bilinen veya kabul edilen en ilk dönemlerden itibaren, vücut verdikleri elitler aracılığıyla insanı ve insanlığı geleceğe taşımaktadır. Her dönemin dili ve siyaset adamı, anlaşma kelimesinde ifadesini bulan kavram çevresinde kendisine layık yaşama tarzına vücut vermektedir. ■